

Dünyadan Kıbrıs'a: Kadın Hareketi Yeni Bir Başlangıç Yapabilir mi?

Can SARVAN

Feminizmin Toplumsal Meşruiyet Kazanması ve Sonuçları

Feminizmin tüm dünyada eski radikalliğini yitirmesi hiç de şaşırtıcı görülmemeli. Meşru kabul edilen, verdiği mücadele sonucunda taleplerinin savunulması için toplumsal konsensüs içinde yer almaya başlayan her toplumsal hareket gibi feminizm de daha çok kurumsallaşarak sistem içinde ilerlemeye başladı. Erkekler arasındaki spor, revaçta olan kadınların bedensel ve karakteristik özellikleri, memleket ve piyasa sorunları gibi temel muhabbet konuları arasında feminizm uzunca bir dönem 'özel hayatlarında erkeklerle sorunu olan', 'kompleksli' ve 'çekici olmayan' kadınların sokağa çıkıp egolarını tatmin etmelerine yarayan bir hareket olarak ele alındıysa da artık tüm dünyada kadınların erkekler karşısında bin bir farklı ayrımcılığa uğradığı ve toplumsal cinsiyet sisteminin değiştirilmesi için mücadele edilmesi gerektiği üzerinde en azından söylem düzeyinde birleşiyor. Kadın hareketinin meşru kabul edilerek sistem içine çekilmesinin çok önemli bir ilerleme olarak görülmesi gerektiğini savunanlar olduğu gibi hareketin sisteme entegre olmasının bedelini ciddi bir güç kaybına uğrayarak, taleplerini daha yüksek sesle dile getirme ve radikal açılımlar sunma potansiyelini yitirme açmazına düşerek ödemeye başladığını düşünenler de var.

Batı'da eşit işe eşit ücret, kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi için başlayan ataerki karşıtı hareket, zamanla, şiddet, cinsel şiddet ve tecavüz karşıtı eylemlerle ve ev içi emeğe el konulmasına, ev içindeki cinsiyetçi işbölümü-

ne, evlilik içi tecavüze son verilmesini öngören taleplerle hız almaya devam etti. Kamusal alanda eşitlik talepleri, 'Kıyafetim davetiye değildir!' sloganında biçimlenen kadın bedeninin örtünmesi ve kadın özgürlüğünün kısıtlanması arasındaki doğru orantılı ilişkinin sorgulanması, istenmeyen gebelikleri yasal olmadığı için hijyenik, tıbbi olmayan ve ölüm riski doğuran yöntemlerle yok etmek zorunda bırakılan kadınlar ve kürtaj yasağı tartışmaları, savaşlara oğullarını ve kocalarını kurban vermeyi reddeden kadınların geliştirdiği savaş ve militarizm karşıtı söylem, etnik ayrımcılıklar ve ırkçı yönelimler karşısında kadınların ezilmişliklerinden kaynaklanan özgün duruşu, farklı cinsel tercihleri nedeniyle dışarıda bırakılarak ötekileştirilenlere verilen destek, Türkiye gibi ülkelere özgü olarak 'namus' ve 'iffet' kavramlarının irdelenerek 'Namus cinayetlerine son!' ve 'Bekaret kontrolüne hayır!' kampanyaları ile biçimlenen kadın cinselliğinin denetlenmesine karşı çıkışlar sayesinde uluslararası kadın hareketi yüzyıla büyük bir hızla girmesine rağmen 20. yüzyılı, takatini kaybederek koşmaktan yorulmuş bir halde, deyim yerindeyse ayaklarını sürüyerek kapattı. Kıbrıs gibi bölünmüş ülkelerde ise kadınların iki toplumlu etkinliklerde aralarına çizilen sınır hattını sorgulayarak sınırın iki yanındaki kadınlık konularının etnik milliyetçilik, militarizm ve toplumsal cinsiyet sisteminin baskıları ile birbirinden uzaklaştırılmasına karşı yoğun engellemelere rağmen bir araya gelerek 'Bir an önce barış!'ı

savunması, 2000'li yılların başında etnik çatışmaların yaşandığı diğer ülkelerdeki kadınlar için de bir umuttu.

Feministler arasında daha iyi eğitilmiş 'elitist' kadınların daha az eğitilmişler üzerinde, zengin kadınların yoksul kadınlar üzerinde, beyaz kadınların siyahlar üzerinde, batılı kadınların doğulu kadınlar üzerinde, sömürgeci toplum kadınlarının sömürülen toplum kadınları üzerinde, hatta kadın doğmuş olanların transvestiler üzerinde iktidar kurduklarına dair yapılan yoğun tartışmalar ve Marksist feminizm, sosyalist feminizm, anarşist feminizm, radikal feminizm, liberal feminizm, postmodern feminizm vb. ideolojik ayrışmalar bu yorgunluğun artmasına neden oldu. Gelinek noktada kadınlar aleyhine ayrımcılık içeren yasaların değiştirilmesi ve fiili olarak yaşanan ayrımcılıklara hukuksal süreç işletilerek karşı çıkılması yoluyla elde edilen kazanımlar küçümsenmeyecek kadar önemli olsa da bir yığın ayrımcılığın üzerine eskisi kadar yoğun muhalif tepkiler gösterilerek gidilmemesi bugün hala kabul edilemez bir çok eşitsizlik alanının varlığını korumasına neden oluyor. Kadınlara uygulanan şiddet, cinsel taciz ve tecavüz, istihdamda fırsat eşitsizliği, ücretler arası eşitsizlikler, siyasette seçilmiş kadın politikacı sayısındaki düşük oran, 'ev kadınları' nın ev içi emeklerinin karşılıksız bırakılarak bu 'görünmez' emeğe el konulması, toplumsal cinsiyet sisteminin ve kapitalizmin yoksul kadınlara işsizlik nedeniyle hayatlarını kazanmalarının başka bir yolu bulunmadığı iddiası ile kapitalizmin yoğun ve parıltılı ışınları altında kör bir noktaya döndüğü uluslararası seks trafiği içine girmenin dışında bir alternatif bırakmayarak onları bedenlerini satmaya zorlaması, reel ve sanal yayım endüstrisinin reklamlarla başlayıp şimdilik pornografik yayınlarda son bulan tüm alanlarında kadın bedeninin ticari malların ve cinselliğin satışında ana pazarlama unsuru haline getirilmesi, yoksul ülkelerde kız çocuklarının diğer çocuklar gibi eğitim alma hakkından mahrum bırakılarak ve çocukların çalıştırılmamasına yönelik ilgili yasal engeller çiğnenerek ulusal ve uluslararası seks trafiği içine so-

kulması, okul kitaplarından tamamen ayıklanması daha uzun zaman alacak cinsiyetçi ifadeler, medyadaki cinsiyetçi söylem, günlük konuşma dilindeki cinsiyetçi ayrımlar ve arkasındaki zihniyet ve peşi sıra gelen diğer tüm ayrımcılıklar feministlerin rehavete kapılmadan mücadeleye devam etmesi gerektiğini gösteriyor oysa ki.

Hiyerarşi ve İktidar Tartışmalarında Çuvallayan Kadın Hareketi

Toplumsal cinsiyet sistemi kadınlar arası rekabeti körükleyerek onları birbirlerinden uzaklaştırırken, 'tarlalara tohumlarını bırakırken' rüzgar nereden eserse oraya gidebildiklerinden de olabilir, rüzgar birleştiriyor erkekleri. Uçabiliyorlar, istedikleri yere, bir ağaçtan ötekine. İşte tam da bu 'tarla' ve 'tohum' olma durumunu sorguladığım yıllarda İstanbul'daki üniversite günlerimde bir kadın gurubu kurmuştuk. Boğaziçi Üniversitesi'ndeki Boğaziçi Kadın Grubu. Toplantılara ilk başladığımız günlerde çoğumuzun feminist pratik üzerine pek de deneyimi yoktu. Aramızda kendisine feminist demeye ürken bir çok kadın vardı. Haftada bir düzenlediğimiz bilinç yükseltme toplantıları zamanla haftada ikiye çıktı, küçük gruplara bölünerek kadınlık konularımızı, bireysel deneyimlerimizi birbirimize aktararak sorgulamaya başladık. Konuşacak ne kadar da çok şey vardı: İlk flörtlerimiz, aile ilişkilerinde yaşadığımız cinsiyetçi ayrımcılıklar, ders kitaplarındaki cinsiyetçi ifadeler ve resimler, çoğumuzun part-time çalıştığı işletmelerdeki erkek egemenliği, hatta erkekleri tavlama ve daha çekici olmak için makyaj yapmanın başlı başına cinsiyetçi ideolojiyi yeniden ürettiği gibi çok iddialı konular bile tartışma alanlarımız arasındaydı. Toplantılara erkeklerin de katılmasında ısrar eden arkadaşlarımız bir süre sonra erkeksiz toplantılarda daha rahat edeceğimizi kendileri de fark ettiler. Düzenlediği 'Kadın Günleri' ve 'Bekaret Kontrolüne Hayır' kampanyasına verdiği yoğun destek nedeniyle de Boğaziçi Kadın Grubu, Türkiye feminist hareketinde önemli bir ses haline geldi. Çalışmalarımız ve tartışmalarımız yoğunlaşırken üniversiteli grup kadınları arasında sadece ide-

olojik farklılıklar keskinleşmeye başlamadı aynı zamanda iktidar ve güç kazanma eğilimi ve birbirine tahammülsüzlük gibi ilk adım attığımız günlerin enerjisini tersyüz eden ciddi sorunlar yaşamaya başladık. Bizim yaşadığımızı aslında dünyadaki neredeyse bütün kadın grupları da deneyimlemişti.

Feminist gruplar içinde ya büyük kopuşlar ortaya çıkıyor ya da dönemsel ayrılıklar söz konusu oluyordu. Bu kopuşların temelinde ideolojik ayrılıklar kadar kadınların kendi aralarında kurduğu iletişimde sahici ve samimi olmak adına öznel hayatlarını ve duygularını, politika yapmanın önüne koymaları da etkili oldu. Özel hayatlarda ne olup bittiğini politik olarak tartışmak ve bu tartışmalardan politik sonuçlar çıkarmak bir alışkanlığa dönüştü. Toplumsal talepleri etrafında politik adım atmak üzere bir araya gelen kadınlar, özel hayatlarında yaşadıkları çelişkilerin ve bu çelişkilerin herkes tarafından biliniyor oluşunun yarattığı gerilimi toplantılara yansıtmaya başladılar. Türkiye feminist hareketine kuramsal çözümlerle de büyük bir katkı koyan Gülnur Acar-Savran “O kadar ‘kız kardeş’ olduk ki, o kadar dolaysız ilişkiler kurduk ki, bir anlamda taşıyamadık politikayı bu ilişkiler ve sonunda kız kardeş katliamına dönüştü. Oysa politik kolektiviteler, dolaylı ilişki kurmak zorunda. Ve bu dolayım, politikadan, ilkelere, taleplerden geçer. Dolaysız öznelliklerin, ‘sahicilik’ adı altında yüceltilen kişiselliğin politik bir kolektivitenin en önemli boyutu olarak görülmesi çok tehlikeli” derken,¹ son derece yerinde bir değerlendirme yapıyor. İngiltere’de yayımlanan Prospect dergisinin Nisan 2006 sayısında, kapak konusu olan ‘Kız Kardeşliğin Sonu’ başlıklı makalede ise Prof. Alison Wolf, ‘Tarihte ilke defa gelişmiş ülkelerdeki kadınlar hangi mesleği veya kariyeri yapmayı isterlerse yapabiliyorlar. Bu devasa bir yarar sağladı. Ama bunun aynı zamanda daha az olumlu olan sonuçları da oldu: Kız kardeşliğin ölümü, kadın fedakarlığında bir düşüş, çocuk doğurmak-

ta güdü yetersizliğinin artması’ diyor.² Bu tespit, Gülnur Acar-Savran’ın yaklaşımından çok farklı bir yere işaret ediyorsa da üzerinde düşünülmesi gerekir.

Düşünür Judith Butler’a göre ise feminizmin kadınları ‘özel nitelikler’e sahip ‘ortak özellikleri’ ve ‘ortak ilgileri’ olan bir grup olarak görmesi, hareketin en büyük yanılgılarından biri oldu. Butler, bu algılayışın aslında ataerkil bir yönelim olduğunu, toplumsal cinsiyetleri ‘kutupsallaştırarak’ kadın ve erkeği ‘mutlak’, ‘sabit’ kategoriler olarak ele almanın, cinsiyetlerin toplumsal oluşumları ve toplumsalın değişkenliği nedeniyle ‘akışkan’ ve birbirinin ‘içine sızan’ yanlarının gözden kaçırılmasına neden olduğunu öne sürerken,³ o toplumsalı değiştirmeye çalışanların ve değiştirenlerin daha çok feministler olduğunu unutmış görünüyor. Judith Butler, feminizmin politik öngörüsünü, kendisini evrensel bir esas üzerine oturtmak adına ‘kültürler arası bir kimlik varsayım’ına dayandığını ve ‘acilen evrensel bir kadın ezilmişi yaratmak için evrensel bir patriarkal statüye ihtiyaç duymuş’ olduğunu da iddia eder.⁴ Dünyada erkek egemen sistem, evrensel statüsü yerinden sadece biraz kılmış halde aynı yerinde duruyor halbuki. Sistem kendinden ödün vermeye hiç yanaşmadığı için kadınlar kendilerinden ödün veriyorlar sadece.

İşlevsel anlamda erkekleşen kadınların, tıpkı Alison Wolf’un makalesinde bahsettiği üzere artık çocuk doğurmayan kadınların sayısının arttığı bir dünyada yaşıyoruz. Kariyerlerimiz var, gelişmiş ülkelerde kadınlar her istediklerini çok zorlanarak da olsa yapabiliyorlar ama artık ne kadar kadınız? Filozof Nietzsche’nin kadınları salt doğurganlıkları ile tanımlamasından tabii ki farklı bir yere gelmek istiyorum: Doğurganlık güdülerimizin sesine kulaklarımızı kapatarak ne kadar kadın kalabiliyoruz acaba? ‘Çocuğa bakacak zamanım yok, o zaman

² Alison Wolf, “Working Girls”, **Prospect**, No. 121, (Nisan 2006), s. 28.

³ Judith Butler’ın konuyla ilgili düşüncelerinin iyi toparlanmış bir özeti için Bkz. <http://www.theory.org.uk/ctr-butl.htm>, 25.04.2006.

⁴ Judith Butler, **Gender Trouble**, New York-London, Routledge, 1999, s. 6.

¹ “Kızkardeş Katliamı”, **Post Express**, (Aralık 2004), Röportaj: Asena Günel-Ayşegül Oğuz, Bkz. http://www.kanatkitap.com/beden_emek_soylesiler.htm, 25.04.2006.

yapmayayım' demekle sistem içindeki kadınlık konumu mu değişiyor? Erkek egemenliği devam ediyor, bir çok yanıyla hem de, kadınlar bu sistem içinde kendi varoluşlarından büyük tavizler vererek dışardan daha rahatmış gibi duruyorlar yalnızca. Makineleşme sayesinde artık daha az ev işi yapıyoruz, ama erkekler hala ev içi işleri yapmıyorlar. Dışarıda çalışıyor eve gelince de boş zamanlarımızı evde karşılıksız çalışmaya ayırıyoruz. Kariyerlerimizde yükselmek için yapmadığımız kalmıyor ama erkekler hala daha kolay yükseliyorlar. Erkeklerin çocuk bakımını kadınlarla tam ve eşit olarak paylaşmamalarından dolayı kariyerlerini parlatmayı çocuk yapmaya tercih etmek zorunda kalan kadınların içinde tarifsiz bir çocuk özlemi kalıyor. Bedelleri gene biz ödüyoruz velhasıl.

Öte yandan dilbilim ve psiko-analiz üzerine yaptığı çalışmaları ile çağın en önemli düşünürlerinden biri olarak görülen Julia Kristeva kadınlığın ve anneliğin 'kaybolmuş doğası' nedeniyle henüz gelişim sürecinde olduğunu çünkü 'Abject'⁵ kavramıyla açıkladığı üzere, insanın kendi bedeninin 'atık'larını, 'koku'ları ve 'salgı'larını çekici bulmakla birlikte kendi bedeninden dışarı çıkanları aynı zamanda 'kirli' olarak kabul ettiğini ve onlara 'tiksinme' ile yaklaştığını öne sürer. Bu tiksiniş, kendisinin 'algılayamayacağı' ve 'anlayamayacağı', 'benliğinin limitlerini saygısızca zorlayarak' neyin kendisi olduğu, neyin kendisi olmadığı arasındaki sınırları bulanıklaştırdığı için insan bedenine karşı bir yabancılaşma içindedir. Beden, içinden çıkanlar dışarı atıldıkça kendini saf beden gibi hisseder. Kristeva, kadınların erkeklerden farklı olarak aylık 'pis' adet kanamalarına sahip olması ve çocuk doğurmanın kendisinin 'iğrenç' kabul edilmesi nedeniyle de Aydınlanma'dan bu yana bu iğrençliğin üzerini örtmek için 'utanç' kavramının ortaya atıldığını savunur. Dolayısıyla bedenin kendisini iğrenç ve kirli olarak görmesinin altında pislikle yüzleşmeyi utançla engelleyen yasaklar vardır.

Kadınlar kendi bedenlerinden 'us dışı' olarak bu 'tiksinme' nedeniyle uzaklaşırken bir yandan da anneliğe biçilen kutsal rol kadının bedenini kutsamasına neden olmaktadır. Kadın bu ikisi arasında, tiksiniş ile kutsama arasında gidip gelmesinden ötürü kendisine, kendisine rağmen zarar vermekte, 'depresif' bir cinsellik geliştirerek kendini henüz keşfedememektedir. Sonuç olarak, kadınlık ve annelik doğasının nasıl kazanılacağı feminizmin önümüzdeki yıllarda en çok tartışacağı alanlardan biri olacak gibi görünüyör.

Butler'a dönersek, toplumsal cinsiyet modelleri, bedenlerini korse ile sıkıştırmak zorunda kalan, eve mahkum edilmiş kadın kimliği ve pantolonlarıyla rahatça sokaklarda dolaşan erkek kimliğinin birbirine 'sızma'sına çok da izin vermiyordu önceleri. Ne de sonrasında iktidarı ellerinde tutan erkekler, feministler meydanlarda bağırıyor diye hemen geri çekildiler. Artık erkeklik kadınlığa kadınlık da erkekliğe sızabiliyor, kısmen de olsa, doğru bu. Bunca mücadeleden sonra erkekler iktidar alanlarını kadınlarla paylaşmak durumunda kaldıkları için değişime ve sızmaya açıldılar, en nihayet. Kadınlara da kısmen erkeklik sızabildi ki bugün daha az doğuruyor, rekabet karşısında daha donanımlı hale gelebiliyor ve hayat mücadelesinin dayattığı sıkıntılarla daha kolay başa çıkabiliyoruz. Ne var ki bu karşılıklı sızabilme koşullarının doğabilmesi için kadınlar önce bir araya gelmeliydi, ortak ezilmişlikleri vardı çünkü. Butler'ın öne sürdüğü gibi 'ortak özellikleri' değildi kadınları birleştiren, ortak sıkıntılarıydı. Yoksa kadınların güçlerini birleştirerek harekete geçmeleri olanaksız hale gelirdi. Öte yandan ortak ezilmişliğe karşı çıkarken, sanki kadınlar, rekabet, hırs, şiddet ve güç ilişkileri içinde iktidar kazanma eğiliminden arınarak büyütülmüşler gibi, ayrı gökten zembille inmiş bir 'kadın değerleri' kategorisi yaratan radikal feministlerin yanılığa düştüğü açıktır.

Cinsiyetçi sistemden bağımsız bir özellikler silsilesi yaratmanın söz konusu olmaması nedeniyle gerçekte 'ortak özellikleri'nin varolmadığı ve varolamayacağı konusunda Judith

⁵ Sara Beardsworth, Julia Kristeva, *Psychoanalysis and Modernity*, New York, State University of New York Press, 2004, s. 79-93.

Butler'in haklı olduğu bir yan bulunmakla birlikte, kadınların ortak özellikleri olmadığını söylemek farklılıklarının derin olduğu anlamına da çekiliyor ki bu saptama, 'derin farklılıklara sahip olan kadınların kolektif özne olamayacakları ve kolektif öznelerin temeli kalmadığı' sonucuna götürüyor.⁶ Küreselleşme sonrası dünyayı etkisi altına alan 'yapısalcı sonrası' düşünsel akımların 'politik talepler etrafında oluşmuş, toplumsal evreni dönüştürücü öznelere duydukları 'kuşku'dan'⁷ dolayı da Butler, kadınların ortak taleplerinin olması yerine ortak özelliklerinin olmamasını merkeze alan çözümler yapmayı tercih ediyor, ideolojik olarak.

Beri yandan feminizmin toplumsal erkekliği 'mutlaklaştırma'sı sorununu ele alırken geçen yüzyılın demokrasi anlayışına ve politika yapma biçimine bütünsel olarak bugünden geri dönerek bakıldığında, ortada bir zafiyet varsa buna feminizmin kendini sorgulayarak sınıfsal ve etnik temelli hareketlerden çok daha az düşüğü görülür. Her toplumsal hareketin itici güçlerinin bir araya gelmesi sürecinde salt ortak ve benzeri nedenlerden ötürü ezildikleri için yüceltirilen tulumlu, aydınlık yüzlü 'işçiler' ve mutlaklaştırılan ağzından purosunu eksik edilmeyen şiş göbekli 'kapitalistler', 'ezilen Kürtler' ve 'egemen Türkler' gibi keskin ayrımlar ortaya konulmuştur, sonuç olarak. Bence kadın hareketi, içindeki çeşitlilikten ötürü egemeni mutlaklaştırma eğilimini en fazla sorgulama şansına sahip olmuş ve bu şansını en iyi şekilde kullanmış olanıdır.

Kadınlar erkekleri sabit ve değişmez kimlikler olarak görmek istediği için değil, -nasıl olabilir ki bu, kadınlar erkeklere aşık oluyorlar aynı zamanda, aşık olduklarımızın tam da tersi değişmesini istiyorduk ve istiyoruz hala- erkeklerin toplumsal kimliklerinin onlara bahsettiği avantajları kullanım hakkından kadınlar lehine vazgeçmemeleridir bu tür bir mutlaklaştırmayı zorunlu olarak ortaya çıkaran. Ne yapılacaktı

öteki türlü? "Sen beni cinsiyetçi sistem yüzünden dövüyorsun, bana tecavüz ediyorsun, ben de cinsiyetçi sistem nedeniyle senin bu eylemine maruz kalıyorum. Döven de dövülen de masumdur, kaholsun toplumsal cinsiyetler" mi demeliydik?! Bunu deneyenler de oldu. 'İlerici', 'eğitilmiş' ve 'feminizme sempatiyle bakan' erkek arkadaşları tarafından şiddete maruz bırakılan kadın arkadaşlarımız vardı. Sayıları az olmakla birlikte, vardı bu acıyı daha ağır yaşayanlar. Meydanlara 'toplumsal cinsiyet sisteminin kurbanı olduğu için kendilerine şiddet uygulayan' erkek arkadaşları ve kocaları ile mi gelselerdi? Gelen de oldu, yürüyüşten eve döndüler, yine şiddet vardı evde. Dolayısıyla bu mutlaklaştırma bir toplumsal cinsiyet kimliği olarak erkeklerin sabit ve değişmez bir kimliğe sahip olduklarını öngörmekten değil mücadelenin doğası gereği erkeklerle birlikte toplumsal cinsiyet sistemine karşı çıkmanın olanaksızlığından da kaynaklanıyordu. Zira aynı sistemde erkekler kadınlar karşısında egemen konumdalar, kadınlar da ezilen.

Doğal olarak bütün davranış ve tepki gösterme biçimlerimiz toplumsal cinsiyet sistemi ile doğrudan bağlantılı olarak geliyor ve zamanla dayatılan bu süreç kadınlarda da erkeklerde olduğu gibi kemikleşmeye başlıyor. Psiko-sosyal bir çok etken de işin işine karışınca söylem düzeyinde eleştirdiklerimizi benliklerimizde derin çelişkiler açarak kadınlar arası ilişkilerde tekrar yaratıyoruz. Çünkü ileri sürmek ve tahlil etmek fiilleri, yapmayı ve hayata geçirmeyi sadece önerir, önerilerin yaşama nasıl geçeceğini o kadar çok farklı unsur bir arada belirler ki bazen o önerinin tamamen içinin boşaltılarak bambaşka bir şeye ve hatta tam tersine dönüşmesi bile söz konusu olabilir. Sosyalizme içkin tüm teorik açılımların pratikte sosyalist iktidarlar tarafından yerle bir edilmesi, anarşist örgütlenme teorilerinin 'iktidarı kökten kazımayı' hedefleyen, kendine çok güvenen önermelerinin bile örgütlenme mekanizmalarında hiyerarşi ve iktidar sorununu ortadan kaldıramaması gibi feminizmin erkek egemen olarak tanımladığı ve cinsiyetçi sistemin dayanakları olarak konumlandığı 'hiyerarşi', 'iktidar', 'şiddet', 'rekabet' vs. gibi kav-

⁶ "Gülner Acar-Savran'dan yeni bir feminist yaklaşım: Diyalektik feminizm...", *Siyasi Gazete*, (Aralık-Ocak 2005), Röportaj: Şükran Şakir ve Nevra Akdemir. Bkz.

www.kanatkitap.com/beden_emek_soylesiler.htm, 25.04.2006.

⁷ a.g.y.

ramları düşünsel düzeyde mahkum etmesine rağmen bu kavramlar etrafında biçimlenen bireysel ve toplumsal varoluşun kadınlarda oluşturduğu kemikleşmiş davranış biçimlerini kırmak üzere uyguladığı pratik yöntemler işlevsel olmadı.

Kadınlar arasında hiyerarşiyi ve iktidar ilişkilerini kırmak amacıyla toplantı salonlarında konuşanları ve dinleyenleri, önde yüksek masada oturanlar ve altta edilgen bir biçimde onları dinleyenler olarak biçimlenen yerleştirme formatından çıkararak, daireler etrafında konuşmacıları ve dinleyicileri bir araya getirmek birbirine daha yakın oturmak dışında aslında kadınlar arası iktidar ilişkilerinin zayıflatılmasına çok da katkıda bulunmuyordu. İktidar kazanma duygusu o kadar güçlü bir motivasyon ki insan benliğinde onu sembolik bu tür yöntemlerle temelden sarsamıyorsunuz. Zenginle yoksulu aynı halı üzerinde oturtmakla ne yoksulu zenginleştirebilirsiniz ne de varsılın hükmeden varlığını yoksulun mütevazılığı içinde eritebilirsiniz. Hiç konuşmayana konuşması için zaman ve fırsat tanımak daha çok konuşanın sesini kısmasını sağlamıyor, en fazlasından konuşmayanlar konuşmaya başlıyorlar o kadar. Bu tabii ki olumlu bir evrimdir ama hiçbir şekilde iktidar sahibi olmayanın demokratik işleyişlere katılımını hızlandıracak koşulları sağlamakta yeterli değildir. Daha az eğitilmiş ve daha yoksul bir kadının eğitilmiş ve sınıfsal olarak görece daha iyi konumda olan diğerinin yanı başında kelimeleri zar zor toparlayarak konuşabilmesi, iktidar sahibi olanın kendisine sunulan olanaklar nedeniyle iyi Türkçe konuşmak, iyi İngilizce ve belki bir kaç yabancı dil daha bilmek, iyi okullardan mezun olmak, çok kitap okumak, daha fazla para kazanmak, daha rahat bir yaşam sürmek, daha fazla boş zamana sahip olmak gibi bir çok avantaj sonucu öteki kadın üzerinde kurduğu iktidardan sadece onunla bir çember içinde oturduğu için arınması beklenemez. Böyle bir arınmanın salt bu tür yöntemlerle sağlanamayacağı kabul edilmesine rağmen daha fazlası için çaba gösterilmemesi idi düşündürücü olan.

İktidar sahibine atfedilen önem, değer ve hiyerarşinin tepesine onu geçirmenin kendisinin bir eşitsizlik olduğu gerçeği sorgulanmadıkça, kadın hareketinde yönetsel rotasyon uygulanmadıkça hiyerarşik ilişkileri yeniden üretme süreçlerinin dışına çıkılamaz. Kaldı ki sadece kadın hareketinde değil birçok toplumsal harekette yönetimde rotasyon uygulaması artık büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir. Herkesin yönetebilme hakkını savunmak, gerektiğinde geri çağırma ile sırayı bir sonrakine devretmeyi öngören bir rotasyon sistemini uygulamak toplumsal hareketlerin demokratik işleyişi açısından bir gerekliliğe dönüşmüştür. Ne var ki feminizm içi iktidar ve hiyerarşi tartışmaları o denli çetrefil bir süreci beraberinde getirir ki tartışmanın ana eksenini sonunda anarşizme kaymak zorunda kalır. İktidar ve hiyerarşi ikilisini birbirlerine yapışarak oturdukları yüksek yerden indirme perspektifi, hiyerarşiyi hayatın içinde anında müdahalelerle önleyici yeni mekanizmalar geliştirmeden yaşamda karşılığını bulamıyor. İktidar olma konumunun getirdiği avantajları kullanarak güç kazanma eğilimden kimse kendi rızasıyla vazgeçmiyor çünkü. Kadınlar da bırakmıyorlar o prestijli konumlarını.

Yeni Dönem ve Feminizm

Sözün ve söylenenin, tahliller, öneriler dizgesi içinde sadece söz olarak kalması, uygulamada ya törpülenmesi ya da içinin boşaltılması, uçmadığı iddia edilen yazının eski gücünü yitirecek daha hızlı dönen bir dünyada yaşadığımız için eskisine oranla daha çabuk demode oluşu ve daha kolay, daha kısa zamanda yanlışlanması, bilginin eski katı ve ulaşılmaz konumunu sarsarak kolay elde edilir ve kolay değişir bir nitelik kazanmasına neden oldu. Bilgi hiyerarşisi ve iktidarı temellerinden sarsıldı. Kitaplara ve düşünürlere yapılan göndermelerin artık bir çok şeyi açıklamaya yetmemesi, çözümlenmelerin yeni açılımlar sunmaktaki yetersizliklerinin yanı sıra hayatın ve yarattığı çelişkilerin daha iyi ve daha demokratik bir dünyanın oluşması için ortaya atılan önerileri açgözlülük ve hırsla yutmasının en ağır sonucu 'iyi' kelimelerin, 'güzel' cümle ve 'hoş' kavramların içi boş, gerçekte karşılığı

olmayan romantik şiir dizelerini çağrıştırır hale gelmesi oldu. ‘Demokrasi’, ‘özgürlük’, ‘bağımsızlık’, ‘adalet’, ‘etik’, ‘dürüstlük’, ‘doğruluk’, ‘erdem’, ‘vicdan’ gibi insanlığın varoluşundan beri uğruna mücadele ettiği temel kavramların aynı insanlık tarafından tek tek sakız gibi çiğnenip bir köşeye atılmasından ve bu kavramların hayatta karşılıklarının gitgide azalmasından ötürü artık sözünü tutmayan, dürüst olmayı hiç de gerekli görmeyen, vicdanının ses telleri çoktan kesildiği için vicdan muhasebesi yapamayan insanlar var sokakta.

Sadece Kıbrıs’ta değil, dünyanın gelişkin ve geri kalmış tüm caddelerindeki insanlar da boş gözlerle ve inançsız dolaşıyorlar artık. Çektikleri bu acıya katlanamadıkları için esrar çekiyor çoğu, uyutuyorlar bedenlerini marihuana ve içki sarhoşluğunda, daha fazla ve çok eşli seks icra ederek geceyi geçiriyor ama sıkıcı ve yabancı bir sabaha uyanıyorlar, istemedikleri bir gün doğumu bu, istediklerini almaya güçleri kalmamış, madem kendilerini gerçekleştiremiyorlar unutulmalı, uyuşturmalı varlıklarını. Özgür seçimler yaptıkları sürekli söylenirken insanlara, düzene uyum sağlamaktan veya sağlayamamaktan, ilki sağlarken verdiği ödünlerden, öteki romantik seçimlerinin bir kurbanı olduğunu düşünmesinden ötürü, ‘hınç’ biriktiriyor. Bu hınç duygusu kolektif siyasi kanallara olan inançsızlık nedeniyle politize olup boşalamadığı için bireyler kendilerinden çıkarmaya başlıyorlar ‘öç’lerini. Ve hiçbir şey yapamaz hale geliyorlar. Dışardan en başarılı ve en mutlu görünenler, merdivenleri çıkarken kaybetmek zorunda kaldıkları özgürlüklerinin yerine hiçbir şey koyamadıkları için kendilerine karşı büyük bir hınç besliyorlar, kapıyı vurup gidemedikleri için zamanında, çok istemişlerdi ama yapamamışlardı zira. Kendini ‘kaybetmiş’ gibi görenlerin beyni ise, kazananların ödediği ağır faturayı dosyalarından çıkarıp incelemeye vakit ayırmıyor bile. O kadar kapanıyorlar ki içlerine özgür davranmaktan kaynaklanan güçlerini kullanacaklarına, o gücü kullanmayı tercih etmiş olmalarından ötürü doğru mu yanlış mı yaptıkları gibi gereksiz bir soruda yıllarca boğuyorlar varlıklarını, sonunda gerçekten kay-

bediyorlar kendilerini ve dışarıya yansıyan ışıklarını. Kanada sokaklarında saat 21:00’dan sonra bomboş gözlerle bakan insanlarla karşılaşsınız. Amsterdam’ın her biri Red Light bölgesine çıkan ana caddelerinde dolaşırken esrardan nefret etseniz de kokusundan esrar çekmiş kadar olacağınız için, boş gözlülere de Amsterdam’a da yüklenmeyin, her yer böyle: Aynı saatlerde İstanbul’da, Bombay’da, New York’da, Dublin ve Paris’te ya da Sareyova’da aynı bomboş gözler savrulur evlerine zoraki ve isteksiz adımlarla yürüyorlar. Toplu intihar, insanlığın mücadele edemediği için kendini uyutarak ölümünü beklemesi bu. Kıbrıs’ta zehir gibi bir zekaya sahip olanlar da var aralarında, daha fazla yapabilecekleri bir şey yok diye düşünüyor ve uyumayı tercih ediyorlar, onlar da.

Postmodernist toplum mühendisliğinin farklılığın, yerelin ve çok sesliliğin korunmasına yönelik açılımları pratikte iflas ettiği için Avrupa’da ve Amerika’da göçmen hakları kısıtlanmaya kalkılıyor bugün ve Amerika herkese ve her şeye rağmen hala Irak’ta kalabiliyor. Çünkü söz öldürüldü. Güzel ve iyi cümleler kuranlar, kurdukları bu cümlelerin arkasına sığınarak ve onları kullanarak o kadar çok çirkinlik ve kötülük yaptılar ki iyiye ve güzele olan inanç ve onu kavramsallaştıran ve bağlamını ifade eden tüm kelimeler reel olarak öldü. Acı ve soğuk gerçekler, iyi kavramların hepsinin üzerinden geçerek posalarını olabildiği kadar uzağa fırlattı. İyi kavramlar ve korkunç gerçekler arasındaki uçurum o kadar genişledi ki kimse suyu çıkarılmış kavramların cılız gücüyle şeytani gerçeklerin üzerine atlayamıyor. Atladığını söyleyenler ve yazanlar sadece söylemiş ve yazmış olurken, gerçekten atlayanların uçuruma yuvarlanıyor hayatları. Yuvarlanları gördükçe en cesaret sahibi olanlar bile üç kere düşünmeye başlıyor ve çareyi düzenin köşe taşlarına tutunarak güç almakta buluyorlar, zekice bir şey yaptıklarını düşünüyorlar önce ama o batağa ayaklarını soktukça bırakın güç kazanıp fırsatçı gerçeklerin üzerine atlamayı içeri çekiliyorlar git gide. Haliyle geriye, atlamayanlar, atlayamayanlar ve atlayıp da ölenler kalıyor. Atlayan varsa biri çıksın gös-

tersin bana, mümkünse. Sol konuşup sağ yaşarken, sol gösterip sağ vururken, soldan esip sağ seçimler yaparken atlayamazsınız, 'diyalektikçe aykırı'. Ama insanları susturamazsınız ya bazıları gene soldan konuşacak yine atlayabilecek güç ve donanımına sahip olduklarını savunacaklar. Gün gelecek devran dönecek ve biz gene kimsenin bir yere kımlıdayamadığımızı göreceğiz.

Kavramlar gerçeklerden hiç de kopmazlar aslında, ortaya çıkışları ve gelişimleri Spartaküs'ten bu yana gerçek mücadeleler sonucudur esasen. Ama insan ve mücadele durursa, kafası karışırsa insanlığın kavramlar gerçeklerden rahatlıkla kopartılabilir ve fırlatılabilirler bir kenara. Çünkü gerçeğin konfor ve iktidar arayışı vardır. Birilerinin daha rahat yaşamasından diğerleri rahatsız olsa bile gerçeklerin üzerine atlayacak gücü ve özveriyi bulamıyorlarsa kendilerinde, gerçekler kavramların yerini işte böyle ele geçirdikleri sanrısını yaratırlar. Bu yanılmanın ortaya çıkışında, söylemlerinde kavramları yüceleştirirken gerçekte onların üzerine basanlar kadar, ve bu eğilimde sosyalist pratiğin payı büyük oldu maalesef, gerçekleri kutsallaştıranların da payı çok. Zira durum tam tersinden, gerçeklerin mistifikasyonundan ve fetişleştirilmesinden kaynaklanıyor, artık. Ölü ruhlar ve içi geçmiş bedenler, daha iyi arabalar sürerken, daha gösterişli evlerde, daha iktidarlı yaşarken mutluluğu bulmuş değiller halbuki. Amerika Irak'a girmiş olduğu için değil çıkamadığı için memnun değil konumundan, Irak'ın işgaline oğullarını gönderirken değil oğullarını kaybedince karşı çıkmaya başlayan Amerikalı anneler Cindy Sheehan ve Celeste Zappala da sonuç olarak, ne de göçmenleri Fransa'nın, Almanya ve Amerika'nın, çok sesli olmalarında bir sakınca olmadığı söylenirken seslerini çıkarınca bastırılanların ve Ukrayna'nın iki yılda eskiyen turuncu devriminin, gerçeği fetişleştirdikleri için Amerika'nın oyununa gelen liderleri, biri de saçları örgülü sempatik bir kadındı hani, o da saçlarını örerek toplayamıyor artık başının üstüne ne de İran halkı umutla bakıyor geleceğe, bütün bu sonuçlardan kimse memnun değil.

Tüm bu hengamede Venezüella'yı savunmayı, işi devlet gücü ile grev sonlandırmaya gelince Küba'dan örnekler veren arkadaşlara bırakıyorum. Ne de olsa işlerine gelince Venezüella'yı savunuyor, durum aleyhlerine dönünce Küba'daki grev ertelemelerini hatırlıyorlar. 'Ne paranı ne de askerini' diyenler Türkiye'den kişi başına 59 milyon daha almak için de okullarda grev yapıyorlar. Bağımsızlaşamıyorsak, aç kalmayı göze alamadığımız, gerçeklerin üzerine atlayamadığımız içindir yine. Kıbrıs Türk Hava Kurumu'nun boş tencereleri sallayan kadınlarını çadırlarında yalnız bırakanlar, şimdilerde milletvekili, bakan ve başbakan olmuş eski sendikacılar ne söylüyorlardı, ne yapıyorlar şu aralar? Enkazdır içinde yaşadığımız hiç uzatmaya gerek yok, adı bu, bunun. Soğuk gerçeklerin 'soyut' kavramları unuttuğu dünya, bu hedonist ve nihilist seçiminin de acıya ve mutsuzluğa neden olduğunu fark ettiği ve "Ferrari'sini satsa" bile gideceği, hayalini kuracağı bir Hindistan kalmadığı için, 'soyut'un somutla bağlantısını tekrar kurarak ve tabii ki bedellerini ödeyerek kalkacak bu enkazın altından.

Bu dibe vuruşun ve kaosun ardından kötülüğün dünyayı tamamıyla ele geçireceğine değil, çok daha demokratik bir dünyanın yükseleceğine inanıyorum kısacası. Belki daha az konuşacağız ama daha fazla işi daha demokratik yollarla yapabileceğiz. Zira, bu koşullar ister istemez sözün güvenilirliğini ve aydınının bağımsız kalma konumunu yitirmesine paralel olarak daha az konuşan ve daha az yazan bir toplumsallaşma, pratikle doğrudan bağlantısı kurulmaya çalışılan yeni teoriler ve bu teorilere uymak için daha fazla çaba gösteren yeni pratikler yaratacak. Yavaş yavaş neyi ne kadar bildiğimizin, ne kadar iyi tahliller yaptığımızın sonuç olarak yapılan teorik çözümlerinin hayatı belirlemekteki öncelik ve önemine verilen değerin azalıyor oluşu iktidar formlarını da değiştirecek. Daha görsel, hamasetten uzaklaşan, daha sözsüz bir dünyanın nasıl pratikler yaratacağını şimdiden öngörmek spekülasyon olsa bile bu geçişin teori-pratik ayrımının başa sürekliliği dert açan çıkmazlarından kurtuluşa bir

kapı aralayacağı söylenebilir. Toplumsal muhalefet etme biçim ve yöntemleri, teknolojinin artan iletişim hızına uygun olarak daha az iktidar barındıran, daha demokratik ve bence kitabî teorik tartışmalardan çok, pratik, akılcı çözümlenmeleri merkeze alan, asık suratlı ukalalıklara prim vermeyen, yapıcı, güler yüzlü insanlarla iş kotaran, neyin nasıl söylendiğine değil neyin nasıl yapıldığına bakılan bu dinamik süreç içinde değişime uğrayacak.

Kadın hareketi de bu yeni dönem içinde eski pratiklerinden farklı olarak daha işlevsel yönelimler içine girebilecek. Çünkü artık tıpkı feminizmin başına geldiği gibi iktidar sahibi olmaya ve hiyerarşiye teorik olarak karşı çıkmanın, bunlara içkin tüm nüve ve formların yeniden üretilme sürecine müdahale etmekte son derece yetersiz kaldığını öğrenmiş bulunmaktayız. Tahliller kapsam ve önermeleri itibarıyla hayata eş veya kısa zamanlı olarak geçirilmesine olanak yaratacak mekanizmalarla desteklenmediği sürece iyi ve güzel sözlerin zamanın doğru zaman olmadığı, koşulların gelişmediği, kavramların ‘soyut’ gerçeklerin somut olduğu gibi bahaneler öne sürülerek çıkarları ve iktidarı korumak üzere yutulduğunu ve bu eğilimi önlemeye kalkmadıkça değişimin ve demokrasinin önünün tıkanması sürecinin devam edeceğini fark etmiş durumdayız. Dolayısıyla teoride iyi ve güzel demokratik önermeler manzumesi yazmak ile ilgili önermelerin fiiliyatta hiç de hoş olmayan şekillerde çuvallamasına izin vermek ikilemini ortadan kaldıracak yeni yöntemler keşfetmek zorundayız.

Kıbrıs'ta Kadınsız Bırakılan Siyaset

Dünyadan kopukluğu ile meşhur memleketimizdeki feminizmin durumu kelimenin tam manasıyla içler acısı. Siyasi partilerin kadın kollarındaki kadınlar bile içinde yer aldıkları partilerin kendilerine fırsat tanımamasından şikayetçi. Erkek milletvekillerinin seçilmesi için canla başla çalışan kadınlar partilerde milletvekili aday olmak için destek istediklerinde kendilerine ilk karşı çıkanlar, erkek milletvekilleri olduğu gibi kadınların bir kısmı da bu tavrı benimseyen erkek milletvekillerinin yak-

laşımalarını destekleyebiliyor. Toplumun yaşadığı her sorunun Kıbrıs Sorunu'nun çözümüne endekslenmesi, kadınların siyasette yol almasına en büyük engeli oluşturuyor bir yanıyla. ‘Hayati meselemiz için birlik içinde tek ses yolumuzda yürüelim, politikada kadınların daha fazla yer almasından ve onlara pozitif ayrımcılık uygulanarak ekstra kotalar getirilmesinden çok daha önemli sorunlarımız var’ diyenler ve ‘pozitif ayrımcılığın ve ekstra kotaların zaten bir işe yaramadığını’ cümlelerinin sonuna ekleyenler, başta kadınlar olmak üzere tüm toplumu iki ana noktada yanıltıyorlar: Kadınların toplumsallaşmalarındaki cinsiyetçi baskılar nedeniyle içselleştirmek durumunda kaldıkları çekinik varoluşlarından sıyrılmaları için pozitif ayrımcılıkları uygulamak gerekiyor ki politikacı erkeklerle kadınların aralarındaki tamamen cinsiyetçi toplumsallaşmadan kaynaklanan fark hızla kapatılabilsin. Barbie bebekler ve oyuncak silahlarla yetiştirilen kız ve erkek çocuklarının büyütülürken kafalarına kazınan negatif anlamdaki tüm ayrımcılıkların ortaya çıkarttığı toplumsal cinsiyetlerimiz eşit mi ki sonrasında eşitmişiz yanılısamıza kapıyalım. Bu negatif ayrımcılıkların kazdığı çukuru pozitif ayrımcılıklarla doldurmaktan başka bir yol var mı ki pozitif ayrımcılığı gereksiz görelim ki bu durumda bile kadın ve erkek politikacılar ilki sonradan doldurulmuş, ikincisi sert bir zemin üzerinden yine eşit olmayan şartlarda yarışa başlıyorlar. Bu ‘eşitiz’ yanılısamasını işaret eden sapağa bir kere girildi mi, elde olmayan nedenlerle zorunlu bir istikamet gibi gösterilen o sapaktan zaten hiç çıkılmıyor, yolun devamının da kadınlar aleyhine genişlediği görülüyor: Eşit şartlarda yarışmalarına rağmen ipi zor bela göğüsleyen kadın milletvekilleri çoğu erkeklerden oluşan parti tavan ve tabanını ve erkek seçmenlerini daha da ürkütmemek üzere kadınlar lehine değişim yaratma sürecinden alıkonuluyorlar. Tüm bu süreçlerin bir bileşkesi olarak, kadın milletvekili adayı çıkartmak, (erkek) parti başkanları açısından ciddi bir riske dönüşüyor. Hem erkek milletvekili adayları ile bozuşmak ve erkek milletvekili adaylarının partilerden kopmaları tehlikesi ile baş başa kalmak söz konusu hem

de diğer siyasi partilerin güçlü erkek milletvekili adayları karşısında görece güçsüz kadın adaylar ile kazanma şansını düşürme ihtimali hesapları bozuyor. Siyasette toplumsal cinsiyet sisteminin kadınların geleceklerini de bağlayacak şekilde yeniden üretilmesi, kadın adayların yeteri kadar örgütlenme başarısı gösteremedikleri mazeretinin, sözde eşit görüldükleri ve sözüm ona hiçbir ayrımcılık yapılmadığı iddia edilerek kadınlardan erkeklerle aynı başarıyı göstermeleri bekleniyor, arkasına gizlenerek devam ettiriliyor.

Ama ne bekliyoruz ki kadınlardan? İlk cinsel deneyimini en iyi ihtimalde ancak nişanlandığı takdirde yaşamasına müsaade edilen genç kızlara bir an önce evlenmeleri ve çocuk yapmaları salık verilmiyor mu? Anne adayı olarak görülen genç kadınlara ev, koca ve çocuk bakımının incelikli yanları öğretilmiyor mu? ‘Çok sıkma kaçır’, ‘Bağırıp çağırıp ev huzurunu bozma kaçır’, ‘Üstüne gitme rahat bırak yoksa kaçır’ yollu gitgide uzayan sonu ‘kaçır’ uyarısı ile biten kocaları elde tutma reçetelerini uygulamaları öğütlenmiyor mu? Ev içi alandaki birçok faaliyetin, çocukların bakımı ve büyütlme faslında temel görevlerin kadınlara düştüğü sürekli söyleniyor mu? Kadınları kocalarını hoş tutmakla yükümlü, evin günlük yeniden üretiminden sorumlu, anne olma ve çocuk büyütme vasıfları ile tanımladığımız sürece onlardan kendilerini erkekler kadar özgür hissetmelerini ve toplumsallaşarak erkek mesleği olarak bilinen başta politika olmak üzere bir çok diğer meslek grubunda yükselmelerini nasıl tahayyül edebiliriz?

Nüfusuna oranla yüksek eğitilmiş bir toplum olduğumuzu iddia ederken başka veriler bu savın dayanağını ciddi şekilde çürütüyor. “Kuzey Kıbrıs’ta her 3 kadından biri cinsel tacize uğruyor. Kuzey Kıbrıs’ta çalışan kadınlar çalışmayan kadınlarla karşılaştırıldığında kocalarından daha yüksek oranda sevgisizlik ve ilgisizlik görüyorlar ki bu dünyadaki eğilimin tersi yönde bir sonuç”.⁸ Tecavüze uğrayanların sa-

yısı tecavüze uğramış kadınların olay sonrasında toplum içindeki prestij kaybını (!) azaltmak için saklanabiliyor. Tecavüz eden kadar tecavüze uğrayan da toplumdaki dışlanıyor. Cumhuriyet Meclisi’nde kadın milletvekili sayısı sadece 3, Meclis’in seçilmiş milletvekillerinin sadece yüzde % 6’sı kadın. Dışardan atanmış Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Canan Öztoprak’la toplam sayı zorlayarak 4’e, % 8’e çıkıyor. Dünyada en çok kadın milletvekili çıkaran meclis, Ruanda’nın (% 48.8) ardından, İsveç’te. İsveç’te parlamentonun % 45.3’ü kadın milletvekillerinden oluşuyor. İsveç’in ardından Norveç (% 37.9), Finlandiya (% 37.5) ve Danimarka (% 36.9) geliyor. Adımı duymamış olmanız mümkün, Guyana’da milletvekillerinin % 30.8’i, Brundi’de % 30.5’i, Afganistan’da % 27.3’ü, Tunus’ta % 22.8’i, Senegal’de %19.2’si, Ekvador’da parlamentonun % 16’sı kadınlardan oluşurken Kuzey Kıbrıs’ta bu oran % 6. Türkiye % 4.4’le dünyada en az kadın milletvekili çıkaran ülkelerden biri, Suudi Arabistan ve Arap Emirlikleri’nde kadın milletvekili yok.⁹ Güney Kıbrıs’ta ise 56 milletvekilinin 6’sı kadın. % 10.7’lik bir oran bu. 33 Rum belediye başkanı arasında cinsiyeti kadın olanların sayısı ise 4.¹⁰ Kuzey Kıbrıs’taki bu % 6, işyerlerinde, sokakta ve evde kadınların uğradığı cinsel taciz, şiddet, terfilerdeki eşitsizlikler, doğum iznine müteakip işten atılmalar gerçekten de eğitimi son derece yüksek bir toplum olduğumuzu mu kanıtlıyor yok-

Kıbrıs’ta, % 3.4’ü İngiltere’de doğmuş kadınlardan oluşuyor. Araştırmaya katılanlara sorulan ‘evlenmeden önce kurulan cinsel ilişki sayısı’ sorusuna % 90 cevap vermiyor. Boşanma sebeplerinin ne olduğunu sorgulayan bir başka soruya cevap vermeyenlerin sayısı % 94.4. Kısacası, kimliğimizin belli olmadığı bir anket sorusuna cevap verirken bile özgür değiliz. Selma Düşünmez, kendi yaptığı ayrı bir araştırmaya dayanan tez çalışmasında, Kuzey Kıbrıs’ta çalışan ve çalışmayan kadın grupları arasındaki karşılaştırmalı sonuçları şöyle yorumluyor: “İki grup; aileden olmayan herhangi biri tarafından cinsel içerikli sıfatlar kullanılması açısından karşılaştırıldıklarında; çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. İki grup, eşleri tarafından sevgi ve ilgi görmemek ve başarıları ile ilgilenilmemesi açısından karşılaştırıldıklarında; çalışan kadınların oranları çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Konu şiddete gelince, genel olarak baktığımızda, kadınların çoğunluğu eşleri tarafından uğradıkları şiddet sebebiyle polise başvurmadıklarını ifade etmişlerdir”. Selma Düşünmez ile özel röportaj, 8 Mart 2006.

⁹ Bkz. <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, 25.04.2006.

¹⁰ **The Gender and Media Handbook**, Mediterranean Institute of Gender Studies, 2005, s. 20.

⁸ Dr. Mehmet Çakıcı ve Psikolojik Danışman Selma Düşünmez’in koordinatörlüğünde Ruh Sağlığı Derneği (RUSAD) tarafından Kuzey Kıbrıs’ta 500 kadın üzerine yapılan araştırmaya katılanların % 69’u

sa kağıt üzerinde kalitesi epeyi tartışılır üniversitelerden mezun olup evrensel ölçülerde eğitilmiş ve bilinçli bir toplum olmadığımız gerçeğini mi? Demek ki kadınların birbirleri ile dayanışma içinde her alanda mücadeleye devam etmesi gerekiyor, hâlâ.

Kıbrıs'ın Sıkı Erkek Kardeşleri Karşısında Birbirine Sırtını Dönmüş Kadınlara

Dayanışma kelimesi bize ne kadar da uzak öte yandan. Salt kadın olmaktan kaynaklanan eşitsizliklere uğramaktan dolayı ortaklaşarak harekete geçeceğimiz yerde birbirimizle önce erkekler için ardından konularımızda yükselmek adına rekabete girmemiz uğradıkları ayrımcılıklar karşısında dayanışan hemcinsler yerine birbirini kıskanan, birbirini bir kaşık suda boğan ve birbirine sırtını dönmüş kadın profilleri yaratıyor. Sıkı erkek kardeşliği korkulan ve sağı solu belli olmayan kadınlar karşısında birbirine daha çok kenetlenirken biz kadınlar dayanışmayı sadece 8 Mart çaylarından yemeklerine, 8 Mart konferanslarından toplantılarına hatırlıyoruz.¹¹

Kıbrıs'ta kadınlar arası dayanışma eksikliği ve temeli sağlıksız duygulara dayanan rekabet, kadınları kendilerini geliştirme perspektifi ile başarılı hemcinslerinin yanında durmak yerine onları çökertme planları yapmaya eğilimli kılıyor. Bizden daha iyi olanlara destek olmaktan sa oraya nasıl olmuş da gelmiş sorularında boğulmak ve kıskançlık biriktirmek daha kolayımıza geliyor. Bireysel anlamda yetersizliklerimizi çaba göstererek aşmak yerine başkalarının başarılarının altında kişisel yetenek ve azimlerini kabul etmemeye direniyoruz. Kendimizi geliştirmek üzere, uzun ve yorucu

çalışmalar yapmayı göze alamayarak dedikodu çanlarını bizden daha iyi olan hemcinslerimiz için çaldırmakta çekince görmüyoruz. Durum bu olunca toplumda kendi alanlarında başarılı konumda olan sayısı bir hayli az kadın ve onları yerden yere vuran sayısı kabarık kadınlar ikilemi yaşanıyor. Kadınların birbirlerine destek vermemesi son kertede kadınların fazla da yükselmesini istemeyen, vitrinin kadın bölümünü renklendirmek üzere onları ancak kontrolleri altında tutabildikleri ölçüde vitrinde tutan ve ipleri benliklerindeki tarihi İngiliz şiarını, 'böl ve yönet' ilkesini içselleştirerek oynatan erkek yöneticilerin işine yarıyor. Sonuç, diğer toplumlarla kıyaslandığında daha az kadın milletvekili ve kadın bakan, iş çevresinde daha az yönetici kadın ve toplumsal hayata ve karar alma mekanizmalarına katılımı düşük olan kadınların kamusal iktidar alanlarından gitgide uzaklaşması. Birbirimizi sevmek, yakın dostlar olmak ve çok iyi anlaşmamız hiç de gerekmiyor bu sürece dur demek için, ama düşman olmamak ve ortak taleplerimiz için yan yana durmamız gerekiyor.

Aralarındaki kimi zaman vahşileşen rekabete rağmen kadınlar karşısında ortak çıkarlarını korumak üzere hemen bir araya gelip kenetlenen sıkı erkek kardeşliği altında ezildiğimiz ve tekil seslerle üzerimize örülen bu duvarı yıkmadığımız için kadın dayanışmasını yükseltmek zorundayız. Gözleri ile bedenlerimizi hiç de masum olmayan bakışlarla taciz edenlerin sadece dışardan şu veya bu sebeple adaya gelen erkeklerden oluşmadığını dünyanın her yerinde olduğu gibi ada da erkeklerin çoğunun bir kadını manidar şekillerde süzerek üstüne üstüne yürümek konusunda birleştiğini biliyoruz. Kadınların arkasından konuşurken yaptıkları cinsiyetçi tanımlamalarda dünyanın bir çok erkeğinin hangi dili konuşursa konuşsun aynı cümleyi kurduklarını da biliyoruz. Her ülkede kadınların çalıştıkları işyerlerinde erkek patronların ve erkek yöneticilerin cinsel istismarlarına ve cinsel içerikli sözel gönderme ve tacizlerine maruz kalabildiğini görüyoruz. Ev içi işbölümüne katılmamakta ısrar eden kocaların cam silmekten ve ütü ütölemekten daha önemli işleri olduğunu söylemesi için milliyetlerinin

¹¹ 8 Mart toplantıları artık erkek köşe yazarlarını sıkıntıya sokan bir hal aldı. Kıbrıs Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Başaran Düzgün, 9 Mart 2006'taki köşe yazısında '...Ve kendi kendinize sorun: -Sizi bu kadınlar gününde sıkıntı basmadı mı? Yapılanları yavan ve yüzeysel bulmadınız mı?' sorusunu soruyor. Bu satırları gazetede okuyunca Başaran Düzgün'ün sıkılmakta çok da haksız olmadığını teslim etmekle birlikte, benim de aklıma başka bir soru geldi: 8 Mart'larda yüzeysel toplantılar yapılmasından rahatsız olanlar niye yöneticileri oldukları gazetelerin magazin bölümlerinde eğlenen kadınların, aktris ve mankenlerin en seksi pozlarını yayımlamayı ve gazetelerinin ek ve ilgili sayfalarında abuk sabuk cinsiyetçi seks hikayeleri basmayı kesmiyorlar? Mesela gelecek 8 Mart'tan itibaren bu cinsiyetçi yayımlara bir son vererek kadın hareketine derin bir katkı yapabilirler.

farklı olması gerekmiyor. Ev içinde kadın görevleri olarak tanımlanan işlerin kadın görevleri olarak kalmasında birleşen erkek kardeşler 'Ben erkeğim bunlar benim işim olamaz!' demeye gelince Rum, Türk, Fransız, Kenyalı çok da fark etmiyor yine aynı erkek dilini konuşuyorlar. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk, komşudaki Pontuslu ile buradaki Türkiyeli erkek hiçbir konuda anlaşamaları bile cinsiyetçi sistemin ürettiği değer yargılarını korumakta fiili olarak anlaşıyorlar. Hani sözde herkes kadın haklarını savunuyor da pratikte hangi milliyeti ve kimliği taşıyor olursak olalım ve hatta ne kadar feminist olursak olalım ev içi alanın temizliği ve düzeni, yemeklerin yapımı, çocukların büyütülmesi, hep bizlere kalıyor, ev bizlere bırakılırken dışarı ve sokak yine erkeklere kalıyor.

Dışarıda çalışmanız, en gözü kara feminist kesilmeniz, eşinizin göstermelik olarak size çok yardımcı oluyormuş gibi bir kaç tabağı bulaşık makinesine yerleştirmesi, yemek masasını toplaması veya çöpü dökmesi çok da bir şeyi değiştirmiyor. Bu rutin işler her gün taşımaktan artık ağırlığımı hissedemez olduğunuz bir yük gibi sırtınızda duruyor, bin yılların ataerkil birikimi sonucunda otomatikleştirilmiş şekilde ev içi işleri yapmaya devam ediyoruz. İstem dışı hareket eden robotlar gibiyiz. Bir an önce toplumsal erkekliğin içimize sızmasını bekliyoruz da ne hikmetse ne sızmaz şeyse bu, ev içi alanda kadınlara akıyor bir türlü. Aksa olay çıkacak çünkü, bunu bildiğimiz için akmasına izin vermiyor yine huzurumuz kaçmasın diye bizler kendimizden ödün veriyoruz. Ve iktisadi olarak kadınların İkinci dünya savaşından itibaren büyük bir hızla iş piyasasına girmesiyle birlikte dışarıda ücretli işe artan talep nedeniyle içerde ev içi işleri yapan kadınlar açısından '...evde oturmanın fırsat maliyeti genel olarak artmıştır. Bu da demektir ki kendi çocuklarına bakmayı ve kendi yemeklerini yapmayı tercih eden kadınlar bu aktiviteleri için yükseltilmiş bir moral değere sahip olma-

lıdır.'¹² Ne var ki bugün dünyada ev kadınlara, artan bu moral değerinin reel karşılığı olarak ücret ödenmiyor ve sigorta yapılmıyor, çoğunun tek güvencesi eşlerinin varsa iyi niyeti!

Sıkı erkek kardeşliği birbirine böyle bağlı iken kadınların değişim için dayanışmayı yükseltmemesi durumunda, Kıbrıs Türk toplumuna özgü bazı değer yargılarını tartışarak ve yapılması gerekenleri mücadele ederek hayata geçirmek perspektifinden uzaklaşacağız. Demokratik anlamda bizden daha ileride olan ülkelerdeki kadınların mücadelelerle elde ettiği kazanımları Kıbrıs'a ithal etmeye kalkarak ve her seferinde Lefkoşa ağalarının 'Burası Kıbrıs durun bakalım' uyarısını dinlemek zorunda bırakılarak, boşa vakit harcamaya devam edeceğiz. Mücadeleyi yükseltmedikçe, kamusal iktidar alanlarında kadınlara daha fazla yer açılmadıkça ve kadınlar bu yolda daha dirençli olmadıkça ithal değişim önerileri toplumun henüz bunları kaldıracak birikime sahip olmadığı yolundaki karşı çıkış altında yine ezilip kalacak. Siyasi partilerde kadın kolları partilere daha fazla üye kazanmaya çalışırken, kadın olmaktan kaynaklanan sorunları ve ayrımcılıkları gündeme taşımayı hedefleyecek kadın milletvekillerinin verdikleri mücadeleye destek olmadıkça, kadın seçmenler kadın milletvekillerini ortak çıkarlarını korumaları için seçmedikçe ve bu yönde bir baskı grubu oluşturmadıkça kadın milletvekili sayısı artmayacak ne de kadın belediye başkanı görececek gözlerimiz.

Cinsel istismar karşısında birleşerek ses çıkarmadıkça cinsel taciz ve tecavüz olayları azalmayacak. Tarihinin eski ve karanlık sayfalarında Afrodit tapınağında kadınların evlenmeden önce kutsal bir ritüel gereği tapınağı ziyaret eden erkeklere sunulduğu bir ülkede¹³ bu-

¹² Keith Hart, "Commoditisation and the Standard of Living", Geoffrey Hawthorn (ed.), *The Standard of Living*, New York, Cambridge University Press, 1998, s. 90.

¹³ Kıbrıs Üniversitesi Sosyal Antropoloji Bölümü öğretim görevlisi Yiannis Papadakis, kitabında: 'Kıbrıs'taki Afrodit kültü kutsal fahişeliğin çevresinde dönüyordu. Evlenmeden önce kadınlar Afrodit tapınağına girer ve tapınağın ziyaretçilerine sunulurlardı' diyor (Yiannis Papadakis, *Echoes From The Dead Zone*, London, Tauris, 2005, s. 67). Tüm Kıbrıs'ta neden bu kadar çok, üzerinde odaları bulunan lüks genelev niteliğinde 'gece kulübü' olduğunu 'ontolojik olarak açıklıyor' diye bu bilgiyi vermeyi istedim. Aslında bunlara

gün 'lüks genelev'lerde çalışan seks işçilerini suçlayacağımıza oralara giderek seks satın alan erkeklere çuvaldızı batırmadıkça 'lüks genelev'lerin sayısı azalmayacak.¹⁴ 'Erkeklerin seks ihtiyacının kadınlarınkinden farklı biyolojik boyutları olduğu' ve 'gece kulüplerinin seks işçisi olmayan "iyi" kadınların tecavüze uğramaması için' tampon görevi gördüğü yolundaki mitlere inanarak, salınan bu korkuların bizleri endişeye düşürmesine kendimiz olanak tanıyacağız.¹⁵ On binlerce Türkiyeli erkek işçinin adaya çalışmak üzere getirildiği ve on binlerce Türk askerinin olduğu bir ülkede yaşadığımızı aklımıza getirerek şimdiden dışarıdan gelenlerin sayısını, gelmiş olanların haklarını kısıtlamadan ve gasp etmeden, düşürmek için plan yapılmazsa, ülkede yaşayan erkek nüfusun eşi görülmemiş bir dengesizlikle artmasından ötürü 'lüks genelev'lerin sayısını indirme ve nihayetinde kapatma hedefi sadece

'gece kulübü' denmez. Dünyadaki diğer gece kulüplerinin üst katında böyle banyolu odalar bulunmaz. Çoğunda sadece müzik dinlenir, show (!) izlenir ve içki içilir. Kuzey Kıbrıs'taki gece kulüplerinin neredeyse hepsi 'lüks genelev' niteliğindedir.

¹⁴ 8 Mart 2006'ta gerçekleşen, Birleşmiş Milletler'in organize ettiği Ledra Palas Otel'indeki konferansa konuşmacı olarak katılan gazeteci-yazar Sevgül Uludağ, Lefke'de katıldığı kadınlar arası bir toplantıda, kadınların en büyük sorunlarının bölgedeki gece kulüpleri olduğunu ve kocaları gece kulübü müdavimi olan bazı kadınların gece kulüplerini basarak orada çalışan seks işçilerine saldırdığını öğrendiğini anlattı.

¹⁵ Kıbrıs Üniversitesi Sosyal ve Siyasal Bilimler Öğretim Görevlisi Maria Hadjipavlou, erkeklerin seks işçisi kadınları satın almaktaki haklılık mazeretlerine yönelik mitler arasında şunları sıralıyor: 'Bu tür erkekler biraz zararsız eğlence arayan zavallı erkeklerdir', 'Hayatlarındaki kadınlardan istediklerini/talep ettiklerini bulamadıkları için cinsel anlamda hayal kırıklığına uğramaktadırlar', 'Seks satın alan erkekler doğal erkek içgüdülerinin kaçınılmaz sonucu olarak bunu yapmaktadırlar', 'Fahişelik iyi kadınları korur. Fahişelik var zararsız eğlence arayan zavallı erkeklerdir', 'Hayatlarındaki kadınlardan istediklerini/talep ettiklerini bulamadıkları için cinsel anlamda hayal kırıklığına uğramaktadırlar', 'Seks satın alan erkekler doğal erkek içgüdülerinin kaçınılmaz sonucu olarak bunu yapmaktadırlar', 'Fahişelik iyi kadınları korur. Fahişelik var olmasaydı daha fazla iyi kadın tecavüze uğrardı', 'Fahişelik, geçici veya uzun vadeli olarak kadınsız kalan görev için dışarıya giden askerlerin, yurt dışına giden iş adamlarının, göçmen erkek işçilerin, bir engeli olduğu için olması gereken sayıda kadınla beraber olamayan erkeklerin cinsel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli bir hizmettir', 'Özellikle askerlik hizmetini yapan veya rekabete dayalı, stresli mesleklerde çalışan erkeklerin gerginliğini azaltmak için seks işçilerine gitmeleri gereklidir', 'Erkekler bu yolla yoksulluktan ve açlıktan ölebilecek bir çok kadına hayatlarını kazanma şansı veriyor. Bu, sömürmek değil, hayırsevliktir', 'Erkekler hayatlarını bölümlere ayırmaya muktedirler ve bundan ötürü kadınları ve çocukları satın aldıklarında eşlerine veya partnerlerine sadakatsizlik yapmış olduklarını düşünmezler.' Maria Hadjipavlou, *The 'Natasha' Trade: The Transnational Shadow Market of Trafficking in Women (Draft Copy)*, Kıbrıs Üniversitesi Sosyal ve Siyasal Bilimler Bölümü, 6 Ekim 2005, s. 11-12.

sözde kalacak.¹⁶ Tüm Kıbrıs'taki 'lüks genelev'lerin Birleşmiş Milletler askerlerine ve İngiliz üslerinde çalışan erkeklere de hizmet verdiğini¹⁷ anımsarsak, uluslararası militarist erkek kardeşliğinin fuhuşun yasaklanmasını neden kulak arkası ettiğini daha net kavrayacağız. İsveç'te fuhuşun yasaklanmasını¹⁸ gündeme taşırken İsveç'teki cinsel özgürlüklerin ne kadar geliştiğini, İsveç kadın hareketinin ne denli büyük mücadeleler verdiğini, orada sevmeye ediminin doğal sonucu olarak cinsel ilişki kurmak için kimsenin nişanlılık ve evlilik bağı ile birbirine bağlanması gerektiğini eklemesek Kuzey Kıbrıs'taki toplumsal cinsiyetin konumu ile dünyadaki kadın hareketinin kazanımları arasında bocalayıp duracağız.

Aramızdaki, tıpkı benim gibi, 'bizden olmayan kadınları' ötekileştirdiğimiz sürece Rum toplumunun bizleri öteki gibi görme sürecine dur diyemeyeceğiz. 'Eğitimsiz' Türkiye kökenli kadınları dışarıya itmeye devam ettikçe onların toplumsallaşmasına bizzat engel olanlar bizler olacağız. Kocalarımızın ve sevgililerimizin arkasındaki demirden kadınlar olmayı kişisel gelişimimiz açısından yeterli gördükçe onların karı ve sevgilileri olarak anılmayı ve onların kadınları olarak saygınlık kazanmayı baştan kabul etmiş olacağız. Ev içi işbölümünde geleneksel kadın işi olarak bilinen işleri yetiştirdiğimiz oğlan çocuklarına öğretmedikçe yeni nesil erkekler de erkek egemen olmayı ve

¹⁶ Bu mitlerin askerler ve göçmen işçilerle ilgili olanlarını kabul etmekle birlikte, Kuzey Kıbrıs'ın, nüfusuna göre dünya ülkelerinin ortalamasının çok üzerinde yabancı erkeği adada geçici veya sürekli olarak istihdam etmesinden ötürü, ülkenin koşulları bu sayının artmasını önleyecek bir planlama yapmayı gerekli kılıyor.

¹⁷ Anna M. Agathangelou, *The Global Political Economy of Sex: Desire, Violence, and Insecurity in Mediterranean Nation States*, New York, Palgrave Macmillan, 2004, s. 8.

¹⁸ Ocak 1999'da İsveç'te resmen kabul edilen yasaya göre seks satın alan erkekler hem para cezasıyla hem de 6 aya kadar hapisle cezalandırılıyorlar. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra İsveç'te seks işçisi kadın sayısı % 50 oranında düşerken, seks satın alan erkek sayısı % 70-80 oranında düşmüş. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra seks işçiliğinin yeraltına indiğine veya genelev ve eskortluk yapan kadın sayısında artışa dair bir bulgu gözlenmemiş (bkz. <http://www.prostitutionresearch.com>, 25.04.2006). Benim takip edebildiğim kadarıyla, uluslararası kadın hareketi seksin metalaşması karşısında atılacak adımlarda netleşiyor: Seks satın alma talebi devam ettikçe, uluslararası seks trafiğinin hızının artacağı ve artan seks trafiğinin de seks işçilerinin sayısını yükselteceği öngörülüyor. Hiçbir kadının gönüllü olarak seks işçisi olmayı tercih etmediğinden hareketle, bu konudaki genel eğilim, seks satın almanın yasaklanması aşamasına geçilmesi yönünde.

ataerkilliğin nimetlerinden faydalanmayı sürdürecekler. Kız çocuklarına yasak üzerine yasak koymayı gerekli gördükçe onlar gizliden tüm yasakları çiğnemeye ant içecekler. Anketlere verdiğimiz cevaplarda olduğu gibi, inandığımızı iddia ettiklerimizle gerçeklerimiz arasında çelişki yarattıkça,¹⁹ savunduklarımızla yaptıklarımız arasındaki mesafe uzadıkça söylem düzeyinde kadınların özgürleşmesi gerektiğini beyan edip yaşantılarımızda bu özgürlükleri kullanmayı göze alamamayı sürdüreceğiz. Sendika toplantılarında kadınlara ilişkin talepleri savunacak aktif sendikacı kadınların yoluna engel üstüne engel koydukça iş yaşamında kadınlar lehine değişimler yaşanmayacak. Zorunlu askerlik karşısında kadınlar olarak çıt çıkaramadığımızda erkek çocuklarımızın geceleri hangi şartlarda neyin nöbetini tuttuğunu hayıflanarak düşünmeyi sürdüreceğiz. Avrupa Birliği ve çözüm istenci mi dışardan gelip bizi bir sabah uyandıığımızda değiştirmiş olacak?

Dünyada feminist hareket, sol politikada kadınların ilerlememesine engel olan erkek yoldaşlarına tepki gösteren sosyalist kadınların katılımıyla daha da toplumsallaştı. 80 sonrası Türkiye kadın hareketinin ivme kazanmasının altında, harekete içinde buldukları sosyalist partilerde uğradıkları ayrımcılıklarla mücadele etmek isteyen ve bu nedenle 'küçük burjuva' yaftası yiyen kadınların katılması süreci yatar. Bir çoğu yıllar boyu, içinde yer aldıkları parti-

lere kadın üye kazandırırken partideki erkeklerin yönetsel mekanizmalarda yükselmesine rağmen kendilerinin salt kadın oldukları için geri plana atılmasından şikayetçiydi. Türkiye'de yaşça bizlerden büyük olan bu kadınlar sayesinde 90'larda feminizmle tanıştık çoğumuz. Kıbrıs solunda da bir yanıyla Türkiye solu içindeki kadınların karşılaştığına benzer bir şekilde kadın üyelere sadece partiye bağımlı kadın örgütlenmesini yürütmeleri beklendi.²⁰ Çözüm ufkunu genişletmek üzere iki toplumlu kadın etkinliklerinin toplumlararası, kadınlar arası yakınlaşmaya ve birbirini anlamaya hatırı sayılır bir katkısı olduysa da bu hareketin devamı gelmedi, gelemedi. Bugün bu kadınların çoğunun birer kadın olarak seslerini daha gür çıkartamadıkları için konumlarından hiç de memnun olmadığını biliyorum. Bildiğimi sandığım bir başka nokta ise bu hemcinslerimizin feminist talepleri filizlendirmek üzere kendi aralarında tartışma başlatmalarına acil ihtiyaç olduğu, yeni bir söylemle ve daha radikal taleplerle feminist politika üretmelerini ve aktif siyasete girmelerini bekleyenlerin bulunduğu. Kabul etmek gerekir ki bu kadınların bazılarının siyasetçi kocalarından çok daha fazla ihtiyaç var.

¹⁹ Maria Hadjipavlou, *Women in the Cypriot Communities*, Printways, Nicosia, 2004, s. 182 (Barış Merkezi Başkanlığı'nda yürütülen araştırmadan). 2003 yılı bahar ve yaz aylarında 600 Kıbrıslı Türk, 748 Kıbrıslı Rum, 182 Maronit ve 167 Ermeni kadınla yapılan araştırmada, Kıbrıslı Türk kadınların, üniversite mezunu olanları da dahil, % 57.5'i görücü usulü ile evlendiklerini söylerken, % 90'ının toplumda evli olmayan kadınları kabul etme konusunda Kıbrıslı Rum ve Ermeni kadınlardan daha hoşgörülü ve özgür olduklarına inandıkları ortaya çıkmış. Akademisyen Hadjipavlou bunun çelişkili bir sonuç doğurduğunu yazarken, madem evli olmayan kadınlara karşı hoşgörülüsünüz, o zaman neden görücü usulü ile evleniyorsunuz anlamında sorguluyor sonuçları. Bu araştırmada da, RUSAD'ın son araştırmasında olduğu gibi, Kıbrıslı kadınların çoğu, isimleri saklı tutulmasına rağmen, evlilik ilişkileri, boşanma nedenleri ve kürtaj konusunda konuşmamayı tercih etmişler. Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Umut Özkırımı, Türkiye'de milliyetçilik üzerine yaptıkları son araştırma ile ilgili bir röportajda, "Sosyal olarak arzulanabilir yanıtlar verme" etkisi ile anketlerde sorulan sorulara insanların öyle düşünmedikleri halde toplumsal olarak kabul gören cevaplar verebildiğini ve bu eğilimi önlemenin tek yolunun tuzak sorular hazırlamak olduğunu"nu söylüyor. İlgili röportajı dinlemek için bkz.: <http://www.voanews.com/turkish/2006-04-07-voa8.cfm>, 25.04.2006.

²⁰ Cynthia Cockburn, *Hat, Kıbrıs'ta Kadınlar, Taksim ve Toplumsal Cinsiyet Düzeni*, çev. Selda Somuncuoğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s. 134-136.